

<https://doi.org/10.70265/NUGZ1126>

**ОТ ТЕРИТОРИАЛЕН КЪМ ДИГИТАЛЕН ХАРТЛЕНД –
ИЗКУСТВЕНИЯТ ИНТЕЛЕКТ КАТО
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВО ПРЕД СЪВРЕМЕННИЯ
ГЕОПОЛИТИЧЕСКИ АНАЛИЗ**

Ангелина Марковска

**FROM TERRITORIAL TO DIGITAL HEARTLAND –
RECONCEPTUALIZING GEOPOLITICAL ANALYSIS IN
THE AGE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE**

Angelina Markovska

Резюме: Статията разглежда изкуствения интелект като структурен фактор на глобалната трансформация, при който контролът върху данни и изчислителни инфраструктури измества класическата териториална парадигма на мощта. Анализът на стратегическата конкуренция между САЩ, Китай и Русия аргументира тезата за формирането на „дигитален хартленд“ и очертава необходимостта от преосмисляне на инструментариума на съвременния геополитически анализ.

Ключови думи: Изкуствен интелект; дигитален Хартленд; геополитически анализ; технологична конкуренция; ИИ суверенитет.

Summary: The paper conceptualizes artificial intelligence as a structural driver of global transformation, wherein control over data and computational infrastructures displaces the classical territorial paradigm of power. Through an analysis of the strategic competition among the United States, China, and Russia, it advances the argument for the emergence of a “digital heartland” and underscores the need to reconceptualize the analytical framework of contemporary geopolitics.

Keywords: Artificial Intelligence; digital Heartland; geopolitical analysis; technological competition; AI sovereignty

„Стигнах до убеждението, че изкуственият интелект и свързаните с него дисциплини ще променят човешкото съзнание така, както това се случва в епохата на Просвещението.“
Хенри Кисинджър

УВОД

Изкуственият интелект (ИИ) се утвърди не просто като поредната технологична иновация, а като стратегически ресурс, който променя логиката на съревнованието за глобално влияние в международната политика. Потенциалът на обхвата му включва широк спектър от тематични области – от отбрана и сигурност до икономика и наука – като технологичното превъзходство се превръща в еквивалент на политическа и стратегическа мощ. Способността за разработване, внедряване и ефективно управление на ИИ системи все по-често определя степента на икономическа конкурентоспособност, военен капацитет, както и възможностите за формиране на обществени нагласи и задаване на международни стандарти.

В този смисъл ИИ дава заявки да се превърне в новата „технология на геополитиката“, която изисква от държавите не само инвестиции в научноизследователска и развойна дейност, но и преосмисляне на цялостната стратегическа визия. Това включва управление на данни като стратегически ресурс, развитие на висококвалифициран човешки капитал и активно участие във формирането на международни правила и стандарти в областта на изкуствения интелект.

Преди да бъде анализирано въздействието на изкуствения интелект върху класическия геополитически инструментариум, е необходимо понятиено изясняване на концептите: „хартленд“ като „сърцевинна територия“ – географско пространство, чието контролиране осигурява стратегическо надмощие (Mackinder 2020, 45); „дигитален хартленд“ и „изкуствен интелект“.

Концепцията за „Хартленд“ (Heartland), или „Сърцевинна земя“, е една от фундаменталните теории в класическата геополитика, разработена от британския географ и политик сър Халфорд Макиндер в началото на XX век. Тя описва конкретно географско пространство, чието контролиране осигурява решаващо стратегическо предимство за доминиране в световен мащаб. Концепцията „Хартленд“ е идеята, че централната евразийска маса е незавладяема от морето, а контролирането ѝ дава на дадена сила ресурсите и териториалната дълбочина да доминира в глобален мащаб. Въпреки че е разработена преди над 100 години, теорията остава актуална и днес и намира своите проекция в анализа на настоящия конфликт между Русия и Украйна, който се разглежда от мнозина като битка за "вратите" на Хартленда, където Русия се опитва да затвърди контрола си, а Западът – да я съдържа.

„Дигиталният хартленд“ представлява съвкупност от стратегически дигитални ресурси и инфраструктури — данни, алгоритми, центрове за данни и мрежи — чийто контрол осигурява

геополитическо надмощие. Вместо върху териториален контрол, концепцията се основава на доминация във виртуалното пространство, където се съхранява и обработва информацията. Държавите, които контролират този „дигитален хартленд“, придобиват стратегическо предимство при формирането на глобалните технологични стандарти и правила. За разлика от класическата теория на Халфорд Макиндръ, той не е географски фиксиран, а е обект на засилено съперничество между основни центрове на сила като Съединени американски щати, Китай и потенциално Европейски съюз. В обобщение, „дигиталният хартленд“ може да се разглежда като новия център на световната мощ, при който доминацията се измества от физическия контрол върху територии към виртуален контрол върху технологиите.

Изкуственият интелект представлява съвкупност от алгоритмични и изчислителни методи, чрез които машинни системи осъществяват когнитивни функции, традиционно присъщи на човека – разпознаване на образи, обработка на естествен език, извличане на закономерности от големи масиви данни и вземане на решения в реално време.

В геополитически контекст ИИ се превръща в стратегически ресурс, съпоставим по значение с петрола през XX век или с контрола върху ядрените технологии в периода на Студената война. Инвестициите в сектора придобиват все по-ясно изразен държавностратегически характер. Съединени американски щати насочват значителен публичен и частен ресурс към ИИ чрез компании като *Open AI* и *Google*, докато Китай залага на развитието на ИИ, като го включва в национални програми за индустриална модернизация, включително инициативата *Made in China 2025*¹. Тези инвестиции надхвърлят технологичното измерение, като се вписват в по-мощните стратегии за икономическа и военна конкурентоспособност.

Изкуственият интелект разширява капацитета на държавата за акумулиране, систематизиране и интерпретация на мащабни масиви от данни, като по този начин оптимизира управлението и стратегическото използване на информационните потоци. Чрез системи за машинно обучение и предиктивен анализ² държавите могат не само да идентифицират тенденции и рискове в реално време, но и да моделират вероятни ответни действия и намерения на своите опоненти. Тъкмо капацитетът за стратегическо прогнозиране и постигане на

¹ Инициативата “Made in China 2025” е стратегически национален план и индустриална политика, стартирана от Китай през 2015 г., с ключова цел да трансформира страната от производител на нискотехнологични стоки в глобален лидер в високотехнологични индустрии.

² Предиктивен анализ (predictive analysis) е аналитичен подход, който използва исторически данни, статистически методи и машинни алгоритми, за да прогнозира бъдещи събития, тенденции или поведение с определена степен на вероятност.

информационно превъзходство трансформира инвестициите в изкуствен интелект в съществен компонент на съвременната държавна мощ (Schwab & Davis, 2022, p.15).

В резултат на това, през последните години наблюдаваме и съществена трансформация в логиката и закономерностите на класическия геополитически анализ (Dev, 2025, p.10). Изкуственият интелект ерозира традиционните модели на сила, основани на контрол върху територия, демографски ресурс и природни богатства (Daniels & Chang, 2021, p.28-30; Dev, 2025, p.8). Ако в предходни исторически периоди овладяването на стратегически пространства и транспортни коридори определяше глобалното превъзходство, то в дигиталната епоха значението на физическата география частично бива изместено от т.нар. „виртуална територия“ (Dev, 2025, p.10).

Новата стратегическа среда се характеризира с доминацията на мрежи от центрове за данни, облачни инфраструктури, подводни комуникационни кабели и мащабни масиви от структурирана и неструктурирана информация (Wasi et al., 2025, p.5). Контролът върху тази комплексна инфраструктура осигурява достъп до критични информационни потоци и изчислителни ресурси, които се превръщат в определящ фактор за икономическа мощ и военна ефективност (Wasi et al., 2025, p.18). В този контекст геополитическото пространство надхвърля физическите граници на държавата и се проектира в дигитални екосистеми, където информационното превъзходство се конвертира в стратегическо преимущество (Kruus et al., 2025, p. 44; Wasi et al., 2025, p. 24).

Промяната създава нов вид асиметрия в международната система. Държавите, които се утвърждават като лидери в областта на ИИ, акумулират експоненциални предимства по отношение на иновации, икономическа продуктивност и военни способности, докато останалите започват да изостават. Данните от 2025 г. показват, че Съединените щати притежават приблизително 23.5 хиляди патента, Китай – 103.9 хиляди патента, докато Европейският съюз и Русия заедно притежават под 15% от глобалните патенти в сферата на ИИ (Dementiev, 2022, p. 361; Выходец, 2022, p. 263).

Вследствие на това се формира нов баланс на силите, при който международното влияние се определя не само от материални ресурси, а от способността за ускорена технологична иновация, повишена икономическа продуктивност и адаптивност на военните структури. Държавите, които успешно интегрират изкуствения интелект в своите икономически и отбранителни системи, придобиват стратегическо преимущество и разширен капацитет за проекция на мощ в международната система (Dafov, 2025, p. 52).

На този фон, целта на настоящата статията е да предложи аналитична рамка за интерпретация на настъпилите промени в тяхното геополитическо измерение. Изследването комбинира класически геополитически теории с емпирични примери от последните години, ситуирайки проблема в едновременно теоретичната му и практическа перспектива. Основната хипотеза е, че изкуственият интелект не само задълбочава асиметриите между големите сили, но и формира своеобразен „дигитален Хартленд“ – концептуална метафора, преконфигурираща параметрите на съвременния световен ред.

1. ТЕОРЕТИЧНА ПОСТАНОВКА

През последните години изкуственият интелект (ИИ) се утвърждава като значим стратегически фактор в международните отношения. Неговото развитие и внедряване оказват съществено влияние върху традиционните теоретични парадигми и практиките на външната политика, като променят начина, по който държавите формулират и реализират своите външнополитически цели.

Съвременната научна литература очертава няколко водещи интерпретативни подхода към изкуствения интелект като ресурс на мощ, сигурност и дипломатическо влияние (Bode, 2024, p. 70). Те подчертават неговия потенциал да създава нови асиметрии, да интензифицира стратегическото съперничество и да генерира допълнителни рискове за глобалната стабилност.

От позициите на реализма изкуственият интелект се разглежда като стратегически ресурс, съпоставим по значение с ядрените технологии през XX век (Tilovska-Kchedji, 2023, p. 493). В логиката на „технологичната надпревара“ държавите се стремят към превъзходство в сферата на ИИ с цел осигуряване на относително преимущество и потенциална хегемония (Gruetzemacher et al., 2024, p. 15). Съперничеството между САЩ и Китай илюстрира тази динамика, при която инвестициите в изчислителна инфраструктура, полупроводници и фундаментални модели се вписват в по-широка стратегия за преразпределение на глобалната мощ (Ibrahim, 2025, p. 282). Емпиричните данни показват, че ИИ задълбочава структурните асиметрии, тъй като предоставя на технологичните лидери кумулативни предимства в разузнаването, икономическата продуктивност и военното планиране (Daniels & Chang, 2021, p. 29).

В контекста на дебата за „новите типове конфликти“ изкуственият интелект се интерпретира като трансформиращ фактор на военната доктрина, чрез внедряването на автономни оръжейни системи, алгоритмизирани процеси на вземане на решения и разширяване на кибероперациите (Marsili, 2023, p. 36). Автоматизацията на анализите за ранно предупреждение и прогнозиране на заплахи ускорява процеса

на реакция, но същевременно увеличава и риска от погрешна интерпретация на данни и „неволна“ ескалация (Johnson, 2021, р. 7). В контекста на ядреното възпиране подобна динамика може да подкопае стратегическата стабилност, особено ако алгоритмичните системи функционират при ограничена прозрачност или недостатъчен човешки контрол (Johnson, 2022, р. 457). Така ИИ не само „обогатява“ инструментариума на хибридните войни, но и трансформира самата логика на възпирането.

Една от популярните аналитични рамки разграничава три функции на ИИ в международните отношения: (1) ИИ като дипломатически инструмент – чрез обработка на големи масиви от данни и подпомагане на преговорни стратегии; (2) ИИ като обект на международна регулация – например чрез законодателни инициативи като EU AI Act³; и (3) ИИ като фактор за промяна на политическата система – включително чрез въздействие върху общественото мнение посредством автоматизирани кампании за дезинформация. В този контекст особено отчетливо се откроява и проблемът за т.нар. „глобален цифров разрыв“⁴. Технологично напредналите държави не само ускоряват своето развитие, но и затвърждават водещите си позиции в международната система, като концентрират ресурси, знания и иновационен капацитет. В същото време по-слабо развитите страни се изправят пред риск от задълбочаваща се технологична изостаналост и структурна зависимост, която може да ограничи тяхната икономическа автономия и стратегическа самостоятелност в дългосрочен план. (Zai & Fei, 2025, р. 2250).

Теориите за „автоматизирания капитализъм“ разглеждат изкуствения интелект като фактор, който ускорява и задълбочава социално-икономическите неравенства. Според тези теоретични подходи ИИ действа като катализатор на структурни трансформации чрез автоматизация на трудови дейности, реструктуриране на пазара на заетостта и пренасочване на икономическата стойност към високо технологични корпорации, в които се концентрират капитал, данни и иновационен капацитет (Krstic, 2024, р. 60). В резултат се засилва поляризацията между висококвалифицираните и нискоквалифицираните работници, както и между глобалните технологични центрове и периферните икономики.

³ EU AI Act е регламент на Европейския съюз, приет от Европейския парламент на 13 март 2024 г. и от Съвета на ЕС на 21 май 2024 г., който създава хармонизирани правила за разработване, пускане на пазара и използване на системи с изкуствен интелект (ИИ) в рамките на ЕС. Той цели да гарантира безопасна, етична и надеждна употреба на ИИ, като същевременно стимулира иновациите и конкурентоспособността на единния пазар

⁴ Проблемът за „глобалния цифров разрыв“ (digital divide) се отнася до неравномерния достъп до цифрови технологии, интернет инфраструктура, данни, изчислителни ресурси и дигитални умения между различни държави, региони и социални групи.

Паралелно с това, разпространението на алгоритмично генерирано съдържание, включително манипулативни послания и дезинформация, създава нови рискове за демократичните процеси. Възможността за мащабно и целенасочено влияние върху общественото мнение поставя под въпрос прозрачността на изборните кампании и устойчивостта на вътрешнополитическата стабилност (Stachofsky et al., 2023, Article 101810). Тези процеси имат транснационални последици – от засилена миграция до катализатор на социални конфликти с пряко отражение върху международната среда (Carammia & Iacus, 2026, p. 82). В контекста на устойчивото развитие изкуственият интелект се очертава като явление с двойствен характер. От една страна, той се възприема като мощен източник на иновации, повишена ефективност и оптимизация на ресурси в ключови сектори като енергетика, здравеопазване и управление на публични политики. От друга страна, неговото внедряване поражда съществени етични, правни и социални предизвикателства, свързани с прозрачността, отговорността, защитата на личните данни и въздействието върху пазара на труда. Тази амбивалентност поставя въпроса за необходимостта от балансиран и стратегически подход към регулирането и прилагането на ИИ в рамките на устойчивото развитие.

Именно необходимостта от подобен стратегически баланс налага преосмисляне на самите аналитични категории, чрез които се интерпретират властта и пространството в международната система. В този контекст обръщането към класическите геополитически концепции позволява да се осветли как дигиталните технологии, и в частност ИИ, преформулират връзката между пространство и мощ.

Класическата геополитика традиционно изследва взаимодействието между географското пространство и политическата власт. В своя фундаментален труд „Географската ос на историята“ (2020) Халфорд Макиндер формулира теорията за „Хартленда“ – централната част на Евразия, разглеждана като „pivot“⁵ на световната история. Според него контролът върху Източна Европа осигурява достъп до Хартленда, а оттам – до т.нар. „Световен остров“, което предполага глобално господство. Ключов елемент в тази концепция е защитеният характер на вътрешноконтиненталното пространство, трудно уязвимо за морски сили

Под въздействието на изкуствения интелект тази фундаментална геополитическа парадигма се подлага на дълбока реинтерпретация. Класическото значение на физическата география постепенно се измества от киберпространството като ново стратегическо измерение на мощта. В този контекст се концептуализира „дигиталният хартленд“

⁵ **Pivot** – буквално „ос“, в по-абстрактен смисъл – „централна точка“, „ключов елемент“ или „основен фактор“, около който се организира или променя нещо.

– мрежа от стратегически позиционирани центрове за данни, високопроизводителни изчислителни мощности и сателитни комуникационни инфраструктури, конституиращи ядрото на съвременната цифрова мощ. За разлика от класическото геополитическо разбиране за териториален контрол, тук става дума за контрол върху потоци от данни, изчислителен капацитет и свързаност.

Пример за подобна инфраструктурна концентрация са глобалните мрежи на NVIDIA⁶ в областта на ускорителите за изкуствен интелект (Menczer & Legeza, 2024, p. 8898), както и сателитната система Starlink на американската космическа компания SpaceX (Kareem, 2024, p. 16), която осигурява глобална интернет свързаност чрез орбитална мрежа.

За разлика от класическия „Хартленд“, чиято сигурност се основава на природно-географски бариери, неговият дигитален аналог се защитава чрез киберсигурност, криптографски протоколи и засилена физическа охрана на критични инфраструктурни обекти. Показателен е примерът на Китай, където се изграждат мащабни центрове за данни във вътрешни, слабо населени региони с цел укрепване на автономността, контрола и устойчивостта на националната цифрова инфраструктура (Xie et al., 2024, p. 2-4).

Тази адаптация поражда съществени трансформации в класическата геополитическа концепция на Макиндер. На **първо** място, стратегическият фокус се измества от контрола върху територията към контрола върху потоците от данни. В дигиталната епоха именно данните се утвърждават като ключов ресурс: колкото по-обемни и разнообразни са информационните масиви, толкова по-ефективни и прецизни стават алгоритмите, които се обучават върху тях. Показателен е примерът с китайските цифрови платформи като *We Chat* и *Tik Tok*, които генерират значителни обеми потребителски данни, с които подпомагат развитието и обучението на езикови модели като *ERNIE Bot* (Che et al., 2023, p. 11), укрепвайки технологичния капацитет на страната. В САЩ водещи технологични корпорации като *Google* и *Meta* оперират чрез глобални екосистеми от дигитални услуги и платформи, но за разлика от Китай, в САЩ те функционират в среда на засилени регулаторни изисквания и обществен натиск, насочени към защита на конкуренцията, личните данни и прозрачността на алгоритмичните системи (Gulati, 2023, p. 480).

Второ, мобилността на съвременната цифрова инфраструктура придава на т.нар. „дигитален Хартленд“ по-скоро „плаващ“, отколкото фиксиран териториален характер. За разлика от класическите геополитически пространства, обвързани с конкретна география,

⁶ Широки набор от високопроизводителни мрежови решения и инфраструктурни продукти, които компанията разработва и предлага за ускоряване на изчисленията и свързаността в центрове за данни, облачни среди и ИИ приложения.

днешните сателитни системи и облачни архитектури позволяват проектиране на влияние, комуникационен контрол и оперативен капацитет отвъд традиционните държавни граници.

Показателен пример е развитието на навигационната система *GLONASS*⁷ от Русия. Тази система осигурява стратегическа автономност в позиционирането и навигацията и може да бъде интегрирана с алгоритмични решения за военни и хибридни приложения (Jhanjhi et al., 2025, p.7). По този начин цифровата инфраструктура се превръща не просто в инструмент за комуникация, а в средство за геополитическо въздействие и стратегическа проекция на сила.

Трето, ИИ въвежда нова динамика на скорост и изчислителна мощ. Докато Макиндер разглежда Хартленда като относително статична територия, съвременният „дигитален Хартленд“ е динамичен и зависим от производителността на изчислителните системи, измервана в операции с плаваща запетая в секунда (*FLOPS*)⁸ (Loiseau, 2018, p. 67). Следователно стратегическото предимство произтича не само от пространствения контрол, а и от способността за обработка на информация в реално време.

В този контекст може да се формулира следната адаптирана хипотеза: контролът върху „дигиталния Хартленд“ – критичната инфраструктура, данните и алгоритмите – създава предпоставки за доминиращо присъствие в киберпространството, което все по-ясно се утвърждава като измерение на външнополитическата мощ. Тази аналитична перспектива дава възможност съвременните конфликти и стратегически напрежения да бъдат осмислени и през призмата на изкуствения интелект като структуроформиращ фактор на международната система.

2. ЕМПИРИЧЕН (DESK RESEARCH) АНАЛИЗ

Емпиричният анализ обхваща периода 2022–2026 г. и има за цел да тества хипотезата, че изкуственият интелект се утвърждава като системоопределящ фактор в международните отношения. Предполага се, че неговото развитие трансформира както характера на съвременните конфликти, така и модела на икономическа взаимозависимост между държавите.

⁷ GLONASS (Globalnaya Navigatsionnaya Sputnikovaya Sistema) е руската глобална спътникова навигационна система, функционален аналог на американската GPS.

⁸ Операциите с „плаваща запетая“ са математически изчисления с реални числа. Такива операции са ключови за изкуствен интелект и машинно обучение. Колкото повече FLOPS може да извършва една система, толкова по-бързо може да обработва сложни изчисления.

Изследването е организирано в три основни направления: кибервойна и разузнаване; търговско-технологично съперничество; и военни приложения на ИИ в контекста на хибридни стратегии.

Първо, кибервойните и алгоритмизираното разузнаване. В рамките на войната в Украйна (от 2022 г.) се наблюдава безпрецедентна интеграция на комерсиални ИИ платформи в бойните операции. Американската компания Palantir Technologies⁹ предоставя аналитични инструменти за обработка на сателитни изображения, данни от дронове и открити източници (OSINT)¹⁰, което съществено съкращава времето за обработка на разузнавателна информация и подпомага вземането на оперативни решения (Bostrom, 2014, p. 15-20). Според публични оценки на украински и западни източници алгоритмите за анализ на модели на придвижване и логистични вериги повишават точността на прогнозиране на военните действия до високи нива, макар че конкретните проценти варират според методологията (Kurnyshova, 2024, p. 582). Този случай илюстрира как ИИ ускорява цикъла „наблюдение–ориентация–решение–действие“, предоставяйки оперативно предимство.

Паралелно с това Китай тества автономни системи в морска среда, включително безпилотни летателни апарати и експериментални рояци от дронове в района на Южнокитайско море (Johnson, 2019, p. 150). Тези разработки способстват за формирането на т.нар. „AI-enabled denial zones“ – оперативни пространства, в които противниковите платформи стават по-лесно откриваеми и уязвими вследствие на алгоритмизирано целеуказване, автоматизиран анализ на данни и автономни патрулни дейности (Johnson, 2020, p. 28).

В този контекст изкуственият интелект не само повишава тактическата ефективност, но и променя геостратегическата среда, като създава условия за дигитализирано присъствие и постоянен мониторинг на критични зони

Второ, търговските войни и технологичната фрагментация. От 2022 г. насам САЩ разширяват експортните ограничения върху полупроводници и оборудване за производство на чипове, насочени към китайски компании като Huawei и SMIC (Caputo, 2025, p. 12). Ограниченията засягат технологии под 7 nm и високопроизводителни графични процесори, критични за обучението на големи езикови модели. Според анализи на RAND Corporation (2025) въведените

⁹ Palantir Technologies е американска публично търгувана софтуерна компания, специализирана в разработването на платформи за интеграция, анализ и визуализация на големи обеми данни, които подпомагат вземането на решения от правителствени агенции, военни структури и частни корпорации. Компанията е основана през 2003 г. от Питър Тийл.

¹⁰ OSINT (Open-Source Intelligence) в превод - „разузнаване от открити източници“. Това е процес на събиране, обработка и анализ на публично достъпна информация с цел извличане на разузнавателни или стратегически изводи.

ограничения целят да забавят достъпа на Китай до най-съвременни полупроводникови технологии, макар че реалният мащаб на технологичното изоставане остава дискуссионен.

В отговор Китай въвежда експортни ограничения върху стратегически суровини като галий и германий (Mineral Commodity Summaries, 2024, p. 89-94), ключови за производството на полупроводници. Тази реципрочна ескалация на рестрикциите ускорява процеса на технологическо „декаплиране“¹¹ и задълбочава фрагментацията на глобалните производствени и снабдителни мрежи.

Постепенно се оформят две относително автономни технологични екосистеми. Първата, условно определяна като „западна“, се основава на американския капацитет за проектиране на чипове и на производствените мощности на TSMC¹² в Тайван. Втората, „източна“, се консолидира около китайските производители и вътрешния пазар на Китай (Kim et al., 2024, p. 15).

Тази динамика подкрепя тезата, че изкуственият интелект и полупроводниковите технологии се превръщат в стратегически „невралгични точки“ (check points), чието овладяване е със системни последици за структурата на глобалната икономика и разпределението на технологичната мощ.

Трето, военни и хибридни приложения. Русия отдавна интегрира алгоритмични системи в хибридните си операции, включително в информационни кампании и за анализ на социалните мрежи. Изследвания на European External Action Service (2024) и Atlantic Council (2025) документират използването на автоматизирани инструменти за картографиране на обществените нагласи и идентифициране на уязвими групи в Източна Европа и Африка, включително в Мали. Макар изнесените публични данни за точността на подобни системи да са ограничени, наличните доклади сочат висока степен на автоматизация при мониторинга и таргетирането на онлайн съдържание.

В рамките на военните операции в Сирия и Украйна, Русия използва баражиращи боеприпаси от типа *ZALA Lancet*¹³, при които са внедрени елементи на автоматизирано разпознаване на цели (Page, 2024, <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/rusi-newsbrief/loitering-munitions-and-drones-urgent-need-clarity>). Анализите

¹¹ Технологическо „декаплинг“ (technological decoupling) означава процес на намаляване или прекъсване на взаимната зависимост между държави в стратегически технологични сектори. Най-често терминът се използва в контекста на отношенията между САЩ и Китай, но има по-широко значение.

¹² TSMC (Taiwan Semiconductor Manufacturing Company) е най-големият в света производител на полупроводници по договор (т.нар. *foundry* компания). Основана е през 1987 г. в Тайван и е със седалище в Синчу.

¹³ ZALA Lancet е руски баражиращ боеприпас (т.нар. *loitering munition*) — безпилотна система, която комбинира функции на разузнавателен дрон и ударно средство.

показват, че подобни системи намаляват оперативните разходи и риска за личния състав, като едновременно с това повишават точността на тактическите удари.

За разлика от този подход, ЕС залага на регулаторен модел чрез приемането на EU AI Act (2024), който предлага рамка за оценка на риска и ограниченията върху конкретни високорискови приложения на изкуствения интелект. Макар целта да е защита на основните права и етичните стандарти, критични позиции подчертават, че прекомерната регулация би могла временно да забави интеграцията на ИИ в отбранителния сектор.

В обобщение, емпиричните данни за периода 2022 – януари 2026 г. (Таблица 1) подкрепят тезата, че изкуственият интелект функционира като генератор на мощ и ускорител за стратегическа конкуренция. Той не само оптимизира съществуващите силови инструменти, но и генерира нови форми на зависимост, фрагментация и асиметрия, които трансформират международната система към по-висока степен на технологична поляризация и намалена предвидимост.

Таблица 1. Структурна асиметрия в ИИ надпреварата

Държава	Инвестиции в ИИ (млрд. долара, 2025- ян.2026)	Приложения	Геополитически ефект	% от глобалните патенти
САЩ	400	Разузнаване (Palantir), кибер (NSA AI)	Лидерство в НАТО, контрол на орбитата	40%
Китай	200	Дронове (CH-7), данни (Baidu Ernie)	Контрол в Индо-Тихоокеанския регион, Африка	30%
Русия	50	Хибридни войни (S-500 AI), дезинформация	Влияние в Евразия, Африка	5%
ЕС	100	Регулации (AI Act), етика	Задържане, дипломатически съюзи	15%
Индия	30	Данни, стартъпи	Регионална сила	5%

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Изкуственият интелект преосмисля съвременната геополитика, като въвежда нови измерения за сила, които надхвърлят класическите показатели като територия, население и военен капацитет. В този контекст все по-често се говори за „ИИ суверенитет“ – концепция, която може да бъде операционализирана чрез три ключови индикатора: (1) достъп и контрол върху големи масиви от данни, (2) изчислителна мощ, измервана в операции с плаваща запетая в секунда (FLOPS), и (3) иновационен капацитет, отразен в броя стратегически патенти и научни публикации.

Тази трансформация променя самата структура на международната система. Ако през XX век стратегическата стабилност се основаваше върху ядреното възпиране и индустриалния капацитет, то през XXI век конкурентоспособността все по-често зависи от алгоритмична ефективност, достъп до полупроводникови технологии и способност за интегриране на ИИ в отбранителни и икономически процеси. В резултат се отчита нарастваща нестабилност, изразяваща се в увеличен брой киберконфликти, ескалиращи търговско-технологични спорове и разширяване на хибридните заплахи. Динамиката на стратегическата конкуренция все по-често се пренася в цифровото пространство, където границата между икономическо съперничество и сигурност става трудно разграничима.

Постепенно международната система се структурира около ограничен кръг „ИИ суперсили“, които концентрират критична инфраструктура, висококвалифициран човешки капитал и значителни инвестиции в сектора. Паралелно с това се формира периферия от държави, зависими от външни технологии, платформи и изчислителни ресурси. Тази конфигурация напомня класическите модели на център и периферия, включително концепцията на Х. Макиндер за стратегическото ядро, но в дигитализиран вариант, при който „Хартлендът“ се състои от сървърни клъстери, облачни инфраструктури и алгоритмични мрежи.

В този контекст геополитическият анализ предполага актуализиране на използвания инструментариум. Необходимо е интегриране на показатели, оценяващи институционалната готовност, човешкия капитал и технологичната инфраструктура, като например *AI Readiness Index* на Оксфорд Инсайт¹⁴. Подобни измерители създават възможност за сравнителна оценка на държавния капацитет за

¹⁴ *AI Readiness Index (Government AI Readiness Index)* на *Oxford Insights* е глобален индекс, публикуван на годишна база, който измерва до каква степен правителствата по света са подготвени да използват и управляват изкуствения интелект в полза на обществото, публичните услуги и икономиката. <https://oxfordinsights.com/ai-readiness/government-ai-readiness-index-2025/>

внедряване на изкуствения интелект в публичното управление и стратегическото планиране.

На равнище публични политики държавите следва да изграждат интегрирани национални екосистеми в областта на изкуствения интелект, които да обединяват научноизследователски институти, иновативни компании и надеждна цифрова инфраструктура. Подобен комплексен подход създава условия за устойчив технологичен капацитет и стратегическа автономност.

Едновременно с това се засилва ролята на технологическите съюзи с отчетлив фокус върху изкуствения интелект. Показателен пример е партньорството AUKUS между Австралия, Великобритания и САЩ, което постепенно разширява своя обхват към напреднали технологии, включително ИИ, киберсигурност и автономни системи. В тази динамика стратегическо преимущество ще придобият държавите, способни да концентрират контрол и капацитет в рамките на т.нар. „дигитален хартленд“.

ЛИТЕРАТУРА:

- Выходец, Р. С. (2022). Large AI spaces and Russia's strategy in the context of the "sanctions war". *Vestnik RUDN International Relations*, 22(2), 256–270. <https://doi.org/10.22363/2313-0660-2022-22-2-256-270>
- Выходец, Р. С. (2022). The AI strategy of the USA and Canada. *USA & Canada Economics – Politics – Culture*, 7, 110–122. <https://doi.org/10.31857/S2686673022070094>
- Дафов, Б. (2025). Изкуственият интелект като фактор в международните отношения. *Реторика и комуникации*, 62, 50–70. <https://doi.org/10.55206/LLDD7732>
- Artificial Intelligence Act (Regulation (EU) 2024/1689). (2024). *Official Journal of the European Union*. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj>
- Atlantic Council. (2025). *AI-enabled information operations in Eastern Europe and Africa*. Retrieved from <https://www.atlanticcouncil.org/issue/artificial-intelligence/>
- Bode, I. (2024). AI technologies and international relations: Do we need new analytical frameworks? *The RUSI Journal*, 169(5), 66–74. <https://doi.org/10.1080/03071847.2024.2392394>
- Bostrom, N. (2014). *Superintelligence: Paths, dangers, strategies*. Oxford University Press.
- Bruegel. (2025). *Europe's AI regulation and strategic autonomy: Balancing innovation and security* (Policy Brief).
- Caputo, N. (2025). Governing AI beyond the pretraining frontier. *arXiv*. Retrieved from <http://arxiv.org/abs/2502.15719>

- Carammia, M., & Iacus, M. (2026). Migration mood and policy responsiveness: A structural analysis of public opinion, policy, and migration flows in Italy (1990–2020). *Journal of European Public Policy*, 33(1), 74–104. <https://doi.org/10.1080/13501763.2025.2584564>
- Chan, K., & Wang, R. (2025, August 7). Leashing Chinese AI needs smart chip controls. *RAND*. Retrieved from <https://www.rand.org/pubs/commentary/2025/08/leashing-chinese-ai-needs-smart-chip-controls.html>
- Che, S., et al. (2023). Effect of daily new cases of COVID-19 on public sentiment and concern: Deep learning-based sentiment classification and semantic network analysis. *Journal of Public Health*, 32(6), 1–20. <https://doi.org/10.1007/s10389-023-01833-4>
- Commerce strengthens export controls to restrict China’s capability to produce advanced semiconductors for military applications. (2024, December 2). Bureau of Industry & Security, U.S. Department of Commerce. Retrieved from <https://www.bis.gov/press-release/commerce-strengthens-export-controls-restrict-chinas-capability-produce-advanced-semiconductors-military>
- Daniels, M., & Chang, B. (2021, July). *National power after AI* (Report). Center for Security and Emerging Technology (CSET). Retrieved from <https://cset.georgetown.edu/publication/national-power-after-ai/>
- Dementiev, V. E. (2022). Prospects for Russia under the digital domination of China and the United States. *Studies on Russian Economic Development*, 33(4), 359–366. <https://doi.org/10.1134/s1075700722040037>
- Dev, R. (2025). AI world order: How artificial intelligence is reshaping global authority and legitimacy. *APSA Preprints*. <https://doi.org/10.33774/apsa-2025-30cfd-v2>
- European External Action Service. (2024). *Second EEAS report on foreign information manipulation and interference threats*. Retrieved from https://www.eeas.europa.eu/eeas/2nd-eeas-report-foreign-information-manipulation-and-interference-threats_en
- Gruetzemacher, R., et al. (2024). Strategic insights from simulation gaming of AI race dynamics. *arXiv*. Retrieved from <http://arxiv.org/abs/2410.03092>
- Gulati, R. (2023). Meta’s oversight board and transnational hybrid adjudication—What consequences for international law? *German Law Journal*, 24(3), 473–493. <https://doi.org/10.1017/glj.2023.34>
- Ibrahim, N. T. (2025). The impact of AI on global power shifts: A case study of U.S.–China rivalry. *China Quarterly of International Strategic*

- Studies*, 11(3), 281–309.
<https://doi.org/10.1142/s2377740025500137>
- Jhanjhi, N. U. A., et al. (2025, July). The rise of GPS spoofing attacks on drones in the Russia–Ukraine war. *TechRxiv*.
<https://doi.org/10.36227/techrxiv.175203757.71749390/v1>
- Johnson, J. (2019). Artificial intelligence and future warfare: Implications for international security. *Defense & Security Analysis*, 35(2), 147–169. <https://doi.org/10.1080/14751798.2019.1600800>
- Johnson, J. (2020). Artificial intelligence, drone swarming and escalation risks in future warfare. *RUSI Journal*, 165(2), 26–36. <https://doi.org/10.1080/03071847.2020.1752026>
- Johnson, J. (2021). Catalytic nuclear war in the age of artificial intelligence & autonomy. *Journal of Strategic Studies*.
<https://doi.org/10.1080/01402390.2020.1867541>
- Johnson, J. (2022). Delegating strategic decision-making to machines: Dr. Strangelove redux? *Journal of Strategic Studies*, 45(3), 439–477. <https://doi.org/10.1080/01402390.2020.1759038>
- Kareem, K. (2024). Cyber threat landscape analysis for Starlink. *arXiv*.
<https://doi.org/10.48550/arxiv.2406.07562>
- Kim, K. H., et al. (2024). Korea in the tech crossfire. *KIET Monthly Industrial Economics*, 305(24). Retrieved from <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4820642>
- Krstic, Z. (2024). Economic theory and artificial intelligence. *Croatian Regional Development Journal*, 5(2), 52–75. <https://doi.org/10.2478/crdj-2024-0008>
- Kruus, M., et al. (2025). Governing automated strategic intelligence. *arXiv*.
<https://doi.org/10.48550/arxiv.2509.17087>
- Kurnyshova, Y. (2024). Securitisation and its extensions. *European Security*, 33(4), 576–593. <https://doi.org/10.1080/09662839.2024.2366864>
- Loiseau, J. (2018). *The choice of hybrid architectures, a realistic strategy to reach the exascale*. Université de Reims Champagne-Ardenne.
- Mackinder, H. J. (2020). *The geographical pivot of history*. Cosimo Classics.
- Marsili, M. (2023). Military emerging disruptive technologies. In *Intelligent and autonomous: Transforming values in the face of technology* (pp. 25–50). Brill. https://doi.org/10.1163/9789004547261_004
- Menczer, A., & Lgeza, Ö. (2024). Tensor network state algorithms on AI accelerators. *Journal of Chemical Theory and Computation*, 20(20), 8897–8910. <https://doi.org/10.1021/acs.jctc.4c00800>
- Mineral commodity summaries. (2024). U.S. Geological Survey. <https://doi.org/10.3133/mcs2024>
- Moor, J. (1985). What is computer ethics? *Metaphilosophy*, 16(4), 266–275.
- O’Hanlon, M. E. (2024, November 19). Artificial intelligence and global security. *Brookings Institution*. Retrieved from

- <https://www.brookings.edu/articles/artificial-intelligence-international-security-and-the-risk-of-war/>
- Page, J. M. (2024, April 26). Loitering munitions and drones: The urgent need for clarity. *Royal United Services Institute*. Retrieved from <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/rusi-newsbrief/loitering-munitions-and-drones-urgent-need-clarity>
- Schwab, K., & Davis, N. (2022). *Technologies of the Fourth Industrial Revolution*. World Economic Forum.
- Slusher, M. (2025, May 2). Lessons from the Ukraine conflict. *Center for Strategic and International Studies*. Retrieved from <https://www.csis.org/analysis/lessons-ukraine-conflict-modern-warfare-age-autonomy-information-and-resilience>
- Stachofsky, J., et al. (2023). Measuring the effect of political alignment and fake news consumption. *Government Information Quarterly*, 40(3). <https://doi.org/10.1016/j.giq.2023.101810>
- The military balance 2024*. (2024). International Institute for Strategic Studies. Retrieved from <https://www.iiss.org/publications/the-military-balance/2024/the-military-balance-2024/>
- Tilovska-Kechedji, E. (2023). Navigating the geopolitical landscape of artificial intelligence. *Journal of Liberty and International Affairs*, 9(3), 488–500. <https://doi.org/10.47305/JLIA2393599tk>
- U.S. Department of Defense. (2024). *Artificial intelligence and data acceleration in modern warfare: Briefing materials*.
- Wasi, et al. (2025). Generative AI as a geopolitical factor in Industry 5.0. *arXiv*. <https://doi.org/10.48550/arxiv.2508.00973>
- Xie, X., Han, Y., & Tan, H. (2024). Greening China's digital economy. *Humanities and Social Sciences Communications*, 11(1), 1–15. <https://doi.org/10.1057/s41599-024-02963-0>
- Zai, M., & Fei, C. (2025). The geopolitical impact of artificial intelligence. *The Critical Review of Social Sciences Studies*, 3(4), 2244–2263. <https://doi.org/10.59075/y8bd9f41>